افغانستان

دوه پېړۍ او دوه امپراتورۍ

ذکریا ملاتړ

۱۳۹۴ لمریز کال

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان؛

دوه پېړۍ او دوه امپراتورۍ

لیکوال:

ذکريا ملاتړ

۱۳۹۴ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم: افغانستان؛ دوه پېړۍ او دوه امپراتورۍ

لیکوال: ذکریا ملاتړ

خپروندی: د افغانستان ملي تحریك، فرهنګي څانګه

وېبپاڼه: www.melitahrik.com

ډیزاینګر: ضیاء ساپی

پښتۍ ډیزاین: فیاض حمید

چاپشمېر: ۱۰۰۰ ټوکه

چاپکال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحریك د خپرونو لړ: (۴۳)

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسولیت لیکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحریك یادښت

د افغانستان ملي تحریك د (۱۳۹۳ ل) کال په پیل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهیر کې به (شل عنوانونه) بېلابېل دیني، علمي، ادبي او ټولنیز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحریك دا ژمنه د یاد کال د کب په (۲۸)مه نېټه پوره او د یوې پرتمینې غونډې په ترڅ کې یې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحریك په یاده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهیر کې به انشاء الله د خدای (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبیعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دی، ډېر زیات زیار او زحمت ته اړتیا لري، خو ملي تحریك ټینګ هوډ کړی چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملی کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دی د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دی، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحریك هیله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحریك له ټولو هغو لیکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندویانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهیر کې یې یو بل سره مرسته او ملګرتیا کړې او دا فرهنګي بهیر یې بریالی کړی، د زړه له کومې مننه کوي او کور ودانی ورته وایي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هیله

د افغانستان ملي تحریك فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

افغانستان د اسیا د لویې وچې په زړه کې یو داسې هېواد دی، چې د خپل خاص جغرافیوي او ستراتیژیک موقعیت له کبله د تاریخ په اوږدو کې د خارجي تیري کوونکو له خوا د هند د نیمې وچې د نیولو او ساتلو په عرض، تر سختو بریدونو او چپاوونو لاندې راغلی دی.

د هخامنشیانو، یونانیانو، عربانو، چنګیزیانو، مغلانو او انګریزانو څخه نیولې بیا تر روسانو پورې هېڅ یو خارجي ځواک په دې نه دی توانیدلی، چې د افغانستان څخه فاتح او بریالي ستانه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ايو ثرګند حقيقت دی چې د افغانستان مجاهد او قهرمان ولس په تش لاس د ايمان او غيرت په زور د نولسمې او شلمې پېړۍ په دوران کې د وخت دوه لويو استعماري امپراتواريو ته تاريخي او شرمناکه ماته ورکړيده.

د افغانانو په دې تاريخي بريو باندې د ګڼو افغاني ليکوالو او تاريخ ثېړنکو له خوا په مختلفو وختونو کې زياتې ثېړنې تر سره شوې دي چې زه يې په دې ليکنه کې يوازې نچوړ جاج او پرتله وړاندې کوم.

ثرنګه چې د انګريزانو د لومړي تيري (۱۸۳۹م.) ثخه بيا د روسانو تر مسقيم پوځي تيري (۱۳۵۸ هـ. ش.) ترمنځ تقريباً يو سلو پنځوس کلونو تيرشوي وو مګر دغو دواړو پوځي ځواکونو د افغانستان د نيولو او بيا ماتې په برخه کې په يو ډول سرنوشت باندې اخته شوي دي.

زه د خپلې پورتنۍ خبرې د پخلي له پاره لومړی د دې دواړو ځواکونو د ثو مشترکو کارونو او ټکو يادونه کوم، او ورسته يې بيا تفصيل رواړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- انګريزانو ارزو درلوده چې د خپلې امپراتورۍ سرحدونه د افغانستان شمال او غرب خواته پراخه کړي.

روسانو هم غوښتل چې د خپلې امپراتورۍ سرحدونه د جنوب او شرق په لور پراخه کړي.

دواړو ځواکونو د دې موخو د سرته رسولو له پاره د افغانستان نيول او ساتل ضرور ګڼل.

۲- انګريزانو هغه وخت د افغانانو د سرتاسري پاڅون پر اساس ماته وخوړه او روسانو هم د افغانانو د يو سرتاسري پاڅون په نتيجه کې ماته وخوړه.

۳- انګريزانو د خپل پوځي تيري په وخت کې د افغانانو د تير ايستلو له پاره يو فراري سدوزايي سردار شاه شجاع له ځان سره د خپلو لښکريانو په سر کې را روان کړی و او روسانو هم د خپل مستقيم پوځي تيري تر شا يو شړل شوی ګوډاګی ببرک کارمل د خپلو لښکريانو د لکۍ پسې تړلی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴- انګریزانو د خپل تیري په لومړیو ورځو کې ځانونه د افغانانو مېلمانه بلل، مګر کله چې د افغانستان په ستراتیژیکو سیمو کې یې خپلې لښکرې ځای په ځای کړې، نو بیا یې ځانونه مېلمانه نه، بلکې حاکمان او واکداران بلل.

روسانو هم په لومړیو ورځو کې داسې ویل چې مونږ د کابل رژیم په خوښه او بلنه راغلي یو، کله چې افغانستان کې خارجي لاس وهنه بنده شي نو خپل پوځیان به د افغانستان څخه وباسو، مګر کله چې هغوی هم خپل پوځیان په ټول افغانستان کې ځای په ځای کړل، نو بیا یې داسې بهانه جوړه کړه چې زمونږ د خاورې جنوبي سرحدات د غربي هېوادونو تر خطر او ګواښ لاندې دي تر هغه پورې چې د غربیانو دا ګواښ موجود وي مونږ به دلته مېشت یو.

۵- کله چې شاه شجاع د عام دربار کولو څخه لیرې شو، نو د انګریزي پوځیانو له خوا محاصره او د یو بندي په شکل ساتل کېده او د امیر دوست محمد خان په بیا راتګ یې ډارولو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

روسانو هم د ببرک کارمل په کور باندې پيره کوله او د حفيظ الله امين د طرفدارانو له خوا يې د وژلو ويره ورته په زړه کې اچولې وه.

۶- د يو کره او تائيد شوي راپور پر اساس د انګريزي او روسي ښکيلاک ګرو دواړو پوځي ځواکونو په افغانستان کې پنځوس زره پوځيان وژل شوي دي.

۷- د وخت دواوړ سترو ځواکونو خپل پوځيان د افغانستان څخه په يو ساړه او غمجن ژمي کې ايستلي او ډېر په بد حالت اخته شوي دي. د پورتنۍ لنډې ځرګندونې څخه وروسته به بې ځايه نه وي چې دا پېښې په تفصيل سره وڅېړو يعنی لومړی د انګريزانو پوځي يرغل (۱۹۳۹م.) او بيا د روسانو پوځي يرغل (۱۳۵۸هـ- ش.) د تاريخي حقايقو په رڼا کې وڅېړو. تر څو د افغانستان د مېړني او مجاهد ولس کارنامې او يادګارنه د تل له پاره د تاريخ په زرينو پاڼو کې ژوندي وساتل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

پر افغانستان باندې د انګرېزانو لومړی

پوځي تېری (۱۹۳۹ م.)

کله چې په نولسمه پېړۍ کې انګریزان په دې تمه او هڅه کې شول چې د خپلې امپراتورۍ سرحدونه د امو سیند تر حوزې پورې پراخه کړي او د هند د نیمې وچې د ساتلو له پاره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

روسانو د پرمختګ مخه ډب کړي، نو په دې موخه يې پر افغانستان باندې يرغل يو لازمي عمل وګاڼه.

هماغه و چې (۵۴۱۵۰) پوځيان يې په عصري وسلو سره سمبال د افغانستان د نيولو له پاره را مارش کړل.

انګريزانو داسې پرېکړه وکړه چې ټول پوځيان به د خيبر د تاريخي درې له لارې د جلال آباد له خوا نه په لنډه لار په کابل باندې خېژوي.

مګر د سيکانو واکدار رنجيت سنګ د خپلې ويرې او ډار له کبله د دې کار سره مخالفت ښکاره کړ. انګريزان مجبور شول چې د اوږدې لارې نه خپل پوځيان د سند د رودخانې په امتداد د ښکارپور څخه تير کړي او د بلوچستان د بولان درې څخه د کندهار په لور حرکت وکړي.

په (۱۸۳۹ م) کال د جنوري په شلمه د سند سيند غاړې ته ورسيدل په درياب يې پل وتاړه او په ښکارپور کې د شاه شجاع د لښکرو سره يو ځای شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې وخت کې د هند د وایسرای لارډ اکلند له خوا یو تکړه انګریزي سیاسي کارکوونکی مکناټن د شاه شجاع سره د سفیر او فوق العاده استازي په توګه ټاکل شوی و.

د افغانستان خلک چې دا وخت د داخلي ګډوډیو او ناراميو څخه پوزې ته راغلي وو د یو داسې حکومت او پاچا په لټه کې وو چې فقط په هېواد کې سوله او امن راولي او بس.

انګریزانو د وخت نه په ګټې اخستلو سره د شاه شجاه په پلوی له پخوا نه په سلګونو اعلامیې خپرې کړې وې، چې په افغانستان کې د تاج او تخت رښتنی وارث د احمد شاه بابا لمسی شاه شجاع دی؟ کله چې نوموړی د چارو واګې ترلاسه کړی نو د ټولو مامورینو او محلي خانانو په معاشونو او جایګیرونو کې به پوره زیاتوالی راشي...

لنډه دا چې انګریزانو د شاه شجاع د پاچا کېدو له پاره له مخکې نه ډېر زیات زیار ایستلی و ، تر څو نوموړی افغانانو ته د یو ګران او محبوب پاچا په توګه معرفي کړي. او خپل ځانونه د هغه سره د څو ورځو مېلمانه وښيي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې شاه شجاع د انګریزي پوځیانو په مټ او مرسته د بولان د تاریخي درې له لارې د کندهار ښار ته ورسید نو انګریزانو د شاه شجاع تاج پوښۍ په مراسمو کې خپل بیرغونه د پاچا د رسم تعظیم له پاره نیم ځوړند نیولي وو، او پاچا یې د (۱۰۱) توپو په ویشتلو سره په تخت کښېناو.

په دې وخت کې د زرګونو افغانانو په وړاندې (مکناټن) او جنرال (کین) د شاه شجاع په حضور کې د احترام مراسم په ځای کړل.

همدا شان ورته مراسم د شاه شجاع د زوی شهزاده (تیمور) له پاره په پېښور کې هم تر سره شول. انګریزانو تر دې نېټې وروسته دوه میاشتې کندهار کې تیرې کړې تر دوو میاشتو وروسته یې په کلات او غزني حمله وکړه – که څه هم انګریزانو ته په دې حمله کې زیات تلفات ورسیدل خو بیا هم غزنی ونیول شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې امیر دوست محمد خان د غزني د نیولو څخه خبر شو نو سمدستي یې خپل ورور نواب عبدالجبارخان د مکناټن د ملاقات له پاره هلته ولیږلو.

مګر مکناټن د نواب د لیدلو څخه ډډه وکړه او د هغه ټولې غوښتنې یې رد کړې.

امیر دوست محمد خان د زیاتې مایوسۍ له امله خپله ټوله اردو او پوځ یوازې پریښود، بامیان او خلم ته وتښتید او له هغه ځایه د خپلو زامنو او وریرونو سره یو ځای د بخارا په لور لاړ.

د غزني تر نیولو وروسته انګریزانو د شاه شجاع سره یوځای د کابل په لور حرکت وکړ.

په (۱۸۳۹ م) کال د اګست د میاشتې په (۷) نېټه بې له کوم مقاومت او مزاحمت څخه په ډاډه زړه او سړه سینه د کابل په ښار ورننوتل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې وخت کې د کابل په زرګونو ښاريان د خپل حقيقي پاچا د ليدلو او ننداري له پاره راوتلي وو، کله چې د شاه شجاع په څنګ کې مکناټن او جنرال کين وليدل شول نو په ټولو ښاريانو باندې د مايوسۍ سړه څپه راغله او خپلو کورونو ته بيرته وګرځيدل.

شاه شجاع د کابل په بالا حصار ننوت او د کندهار څخه وروسته په دويم ځل بيا د تاج او تخت د کښيناستلو مراسم يې ونيول.

پر افغانستان باندې د انګريزانو دغه پوځي يرغل په شپږو مياشتو کې پای ته ورسيد. کله چې هغوی د افغانستان په مهمو سيمو او ولايتونو کې خپل پوځونه ځای پر ځای کړل. نو په ښکاره ډول د انګريزانو په رويه او عمل کې بدلون وليدل شو. هغوی نور ځانونه مېلمانه نه بلکې د افغانستان واکداران او حاکمان بلل او مکناټن په عملي توګه ځان د افغانستان صدراعظم وباله، ټول ملکي کارونه او عسکري

(c) ketabton.com: The Digital Library

چارې، مقررۍ او برطرفۍ به د نو مورې له خوا سرته رسيدلې.

شاه شجاع به په لومړيو وختونو کې عام دربار کاوه چې د خلکو په عرايضو او مشکلاتو باندې په اسانۍ سره غور او اجراآت وکړای شي. مګر د هغه واک اختيار ورو ورو د کميدو خوا ته روان و. بالاخره يو وخت داسې هم راغی چې نو مورې به د انګريزانو له اجازې پرته د خپل دربار او استوګن ځای د باندې هم نشو وتلای. د پاچا په عمارت او دربار د انګريزانو د محافظ ګارډ پيره وتاکل شوه او د پنځه زره انګريزي پوځ له خوا پاچا د يو بندي په توګه ساتل کيده.

يو وخت شاه شجاع د مکناټن ځخه وغوښتل چې په افغانستان کې اوس حالات سم شوي او ارامي راغلې ده ستاسې پاتې کيدو ته نور ضرورت نه ليدل کيږي.

مکناټن ورته په ځواب کې وويل: د امير دوست محمد خان دوبېم ځل د راتګ خطر شته، انګريزان تر هغې پورې نه شي وتلای تر څو چې دغه خطر له منځه نه وي تللی. شاه شجاع د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مکناټن څخه یو وخت دا سې غوښتنه هم کړې وه، چې د مجاهدینو او غازیانو سره باید سوله وشي او رهبران او مشران یې معاف کړی شي.

مگر مکناټن نه یوازې دا چې د پاچا پشنهادونه یې رد کړل، بلکې دا سې پریکړه یې وکړه چې شاه شجاع نور له بالاحصار څخه وباسي او د انگریزانو نظامي قشلې ته یې ولیږوي.

لنډه دا چې شاه شجاع د انگریزانو د ناخوالو څخه دومره په تنگ شو چې نور ځان د سلطنت څخه گوښه کړي او د حج په بهانه له افغانستان څخه پښې سپکې کړي مگر په دې کار سره هم بریالی نه شو.

د انگریزانو دا ناسمه رویه افغانانو ته هغه وخت ښه معلومه شوه، چې کله یې د کابل حاکم ملا عبدالشکور خان لیرې کړ او د هغه په ځای محمد عثمان خان نظام الدوله مقرر کړ. د انگریزانو په دې کار سره افغانان پوه شول، چې پاچا نور د انگریزانو سره بندي دی او کارونه ټول مکناټن کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر دې نېټې وروسته په هېواد کې د مسجد ملا امامانو او مذهبي مشرانو د پاچا نوم له خطبې څخه لېرې کړ او د انګريزانو په ضد يې د عمومي پاڅون اعلان وکړ.

دا وخت د کوهدامن مجاهدين د مير مسجدي خان په مشرۍ او د تګاب او نجراب مجاهدين د سلطان محمد خان په مشرۍ د جهاد او غزا په نيت راپورته شول. او د کابل- جلال آباد لويه لار يې تر تهديد او حملو لاندې ونيوله.

کله چې امير دوست محمد خان د انګريزانو په مقابل کې د کابل د خلکو د پاڅون او جهاد اعلان څخه خبر شو نو سمدستي يې په شمالي کې ځان غازيانو ته ورساو.

مير مسجدي خان او نورو مشرانو د امير دوست محمد خان څخه د يو ملي رهبر په توګه استقبال او درناوی وکړ.

مګر ناڅاپه امير دوست محمد خان له مجاهدينو د صف څخه ځان وايستلو او ورک شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۱۸۴۰م. کال د نوامبر څلورمه نېټه ده چې امیر دوست محمد خان مکناټن ته تسلیم شو. مکناټن نوموړی د خپلې کورنۍ سره یو ځای هندوستان ته ولیږداوه. او د یو بندي په توګه یې هلته ساتنه کیدله.

د پروان او کاپیسا مجاهدینو چې کله د امیر دوست محمد خان په تسلیمۍ باندې خبر شول نو په دې پېښې سره هغوی روحیات له لاسه ورنه کړل، او د پخوا په شان یې د دښمن په ضد خپل جهاد ته دوام ورکړ.

د کابل د خلکو د پاڅون څخه وروسته، د کندهار مجاهدیو د محمد اختر خان په مشرۍ او د هرات مجاهدینو د وزیر یار محمد خان په مشرۍ د انګریزانو په مقابل کې د جهاد اعلان وکړ.

په کندهار کې انګریزانو د پوپلزیو مشرانو ته سل زره روپۍ رشوت ورکړ چې پوپلزي او بارکزي په خپلو منځو کې سره وجنګوي- مګر د انګریزانو دا دسیسه هم ناکامه شوه. په کندهار کې د عمومي مجاهدینو مشري میرزا احمد خان او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابدالي قوم مشري د عطا محمد خان په لاس کې وه، او د غلجا يي مجاهدينو مشرتوب د محمد خان او مير عالم خان په غاړه و.

ځرنګه چې، دانګريزانو زيات شمېر پوځيان د کندهار د مجاهدينو سره په جګړه کې بوخت وو، نو هېڅکله يې دا وخت پيدا نه کړ چې له کندهار څخه کابل ته کومکي پوځ را ولېږي.

همدا شان د غزني مجاهدين د ملک محمد خان او تاج محمد خان په مشرۍ د انګريزانو په مقابل کې راپورته شول او په (۱۸۴۱ م) کال يې د کندهار او کابل ترمنځ عمومي لار بنده کړه. د ګرديز او زاوه د کليو مجاهدين هم د (۱۸۴۱ م) کال په دسمبر مياشت کې د انګريزانو په ضد راپورته شول. مکناټن د هغوی د مقابلې له پاره يو لوی پوځ واستاوه مګر بېرته په ماتې سره راستون شول.

انګريزانو چې دا وخت شل زره پوځ په کابل، پنځلس زره په کندهار پنځه زره په جلال آباد او لس زره پوځ په غزني، کلات

(c) ketabton.com: The Digital Library

او باميانو کې د وخت په عصري وسلو سره ځای په ځای سمبال کړي و. خو د دې مجهز پوځ په مقابل کې افغاني غازيانو له دوی سره يوازې د دارو په ټوپکو، تورو او نيزو مقابله کوله.

د افغانستان په تاريخ کې (۱۸۴۱ م.) کال د نوامبر دوېمه نېټه يوه مهمه او له وياړه ډکه ورځ ګڼل کېږي.

د پورتنۍ نېټې څخه يوه ورځ دمخه د مجاهدينو انقلابي شورا د کابل ښار د عاشقان او عارفان په مشهوره ناحيه کې د انګريزانو سره د منظم جهاد طرحه وړاندې او د عمومي پاڅون له پاره يې پلان ترتيب کړ، د هر مشر له پاره جلا جلا وظايف وټاکل شول، د امير دوست محمد خان وراره سردار محمد زمان خان د انقلاب د مشر او امين الله خان لوګری يې د مرستيال او نائب په توګه وټاکل.

سربېره پر دې يوه دولس کسيزه کميټه يې د جنګ او سولې د چارو د سمون له پاره وټاکله. د کابل ښار دا پاڅون تر (۲۵)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځو پورې اوږد شو ، تر دې وروسته د هرې ورځې په تېرېدو سره د انګرېزانو په پوځونو باندې د محاصرې کړۍ تنګېدله.

بالاخره د نوامبر د میاشتې په (۲۵) نېټه (۱۸۴۱ م.) کال مکناټن د سردارمحمد زمان خان خاص نماینده سلطان محمد خان سره پټې خبرې پېل کړې.

په همدې ورځو کې سردار محمد اکبرخان او سلطان احمد خان چې د بخارا پاچا له بندنوی راخلاص شوی وو، کابل ته راورسېدل او د ملي مبارزینو سره یوځای شول. له دې نېټې څخه یو ورځ وروسته په (۱۸۴۱م.) کال د نوامبر په (۲۶) نېټه میرمسجدی خان مسموم کړای شو. درې ورځې وروسته غازي عبدالله خان اڅکزیي شهید کړی شو. مګر د بر ژر د هغوی ځای د سردار محمد اکبر خان او محمد شاه خان غلجایي په راتګ سره ونیول شو.

مکناټن په دې وخت کې شاه شجاع ته ورغی او ورڅخه یې وغوښتل چې د انګریزانو نظامي قشلې ته راشي. مګر شاه شجاع د انګریزانو پوځی قشلې ته له تګ څخه انکار وکړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

بالاخره مکناټن مجبور شو چې د مجاهدینو د مشرانو سره غیر مستقیمې خبرې پیل کړي، یو مسوده یې چې، په څلورو مادو کې ترتیب شوې وه د مجاهدینو مشرانو ته ورلاندې کړه، په مسوده کې داسې راغلي وو.

۱- انګریزي پوځونه به له افغانستانه څخه وځي.

۲- شاه شجاع به له حکومت څخه لرې او لودیانه ته به واستول شي، او هر کال به نوموړی ته درې سوه زره روپۍ دمعاش په توګه ورکول کېږي، او پر ځای به یې امیردوست محمدخان کابل ته واپس راستون شي.

۳- انګریزي پوځونه به د وتلو تر اخیري نېټې پورې یو افغاني سردار د خوراک او پوشاک د برابرولو په غرض له ځان سره ساتي.

۴- انګریزان به د بیا له پاره د افغانستان په خاورې یرغل نه کوي تر هغه چې په افغانستان کې یو دوست حکومت د هغوی د رابللو غوښتنه نه وي کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مجاهدینو مشرانو هم د انګریزانو د پورتني قرارداد د مسودې په وړاندې له خپل اړخه د یو قرارداد مسوده چې په دولس مادو کې ترتیب شوې وه مکناټن ته واستوله چې د هغې مسودې مهم ټکي دادي:

دوه کسه افغانان به د کابل څخه تر جلال آباد پورې د بدرګې په ډول د انګریزي پوځیانو سره ځي. انګریزان به د مخه خپل پوځونه د کندهار، جلال آباد او غزني څخه وباسي او خپل ټول جنګي مهمات به افغانانو ته سپاري.

د بیا له پاره به انګریزان د افغانستان نوم هم په خوله نه اخلي.

د انګریزانو د وتلو تر پای نېټې پورې به افغانان د دوی د پوځ ساتنه په غاړه اخلي.

داوخت د کابل د سخت ژمي له کبله انګریزان د سختې لوږې او کاختۍ سره مخامخ وو. د مجاهدینو مشرانو د هغوی سره د خپلو وعدو پر اساس د نغدو پیسو په بدل کې د درې سوو

(c) ketabton.com: The Digital Library

زرو معادل غله او خورا که په هغوی باندې داسې ګرانه خرڅه کړه چې يو لپه غنم يې ورباندې په يوه روپۍ وپلورل.

کله چې انګريزانو ته غله او خوراکه په لاس ورغله او هم يې د بالاحصار څخه پنځه زره محاصره شوی پوځ چې د کابل ښاريانو د تنګ په وخت کې ورباندې ايشيدلې اوبه او نور ګنده شيان وراچول د نظامي قشلې سره يو ځای شول، نو مکناټن بيا ډاډه شو او په نويو دسيسو يې لاس پورې کړ. دا ځل يې د امير دوست محمد خان د کشر زوی سردار محمد اکبر خان سره په پټه توګه د يو قرارداد مسوده چې پنځه مادې يې درلودې ورانديې کړه. سردار محمد اکبر خان د دې له پاره چې مکناټن ټګي د مجاهدينو مشرانو ته معلومه کړي د دغه قرارداد په منلو هوکړه ورسره وکړه، خو په دې شرط چې د تړون لاسليک د خاصو مراسيمو په ترڅ کې ترسره شي.

د (۱۸۴۱م.) کال د دسمبر (۲۴) نېټه وه چې مکناټن سهار وختي د خپلو درېو لويو جنرالانو سره چې د يوې ډلې سپرو له خوا بدرګه کيده د نظامي چوڼۍ څخه راووتل او هغه ځای ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

راغلـل چـې   سـرد ار محمـد اکبرخـان، محمـد شـاه خـان، خدابخش خان او مومن خان ورته په انتظار کې ناست وو.

دوارو خواوو خبرې پېل کړی، لومړی سردار محمد اکبر خان ورته هغه خبرې او قراردادونه یویو په ګوته او یاد کړل، چې انګریزانو د افغاني مشرانو سره یو د بل په خلاف لاسلیک کړی وو. په پای کې سردار محمد اکبر خان مکناټن ته مخ واړاوه او په سخته لهجه یې ورته وویل...تاسو په خپلو خبرو او وعدو باندې ټینګ نه یاست؟ د درواغو، ټګۍ او چل څخه بل هېڅ کار نه لری تل غواړی، چې افغانان یو د بل په ضد ولمسوئ او تاسو خپل اقتدار په مونږ جاري وساتئ، نو ښه به داوي چې تاسو نور زمونږ سره بندي پاتې شئ او یو سپاهي موهم را څخه ژوندی لاړ نه شي.

مکناټن چې د دغو ټولو خبرو په مقابل کې ځواب نه درلود، حیران او چپ پاتې و. سردار محمد اکبرخان نوموړی د لاس څخه ټینګ راونیو او د ښار په لور یې د ځان پسې راکش کړ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

مکناټن په دې وخت کې په سردار محمد اکبرخان د حملې کولو ګواښ او هڅه وکړه.

مګر سردار محمد اکبرخان ډېر ژر د مکناټن په بد نيت پوه شو، سمدستي يې په مکناټن حمله وکړه، مکناټن او کپتان (تريور) دواړه د سردار محمد اکبرخان او د هغه د ملګرو پواسطه ووژل شول، کپتان ميکنزي يې د ځان سره بندي بوتلو او بلارنس ته يې په دې عرض د تېښتې زمينه برابره کړه چې د انګريزانو قشله د مکناټن د مرګ له پېښې څخه خبره کړي.

د دې تاريخي پېښې او بري وروسته د مجاهدينو مشرانو په خپل منځ کې يوه لويه جرګه جوړه کړه او خپل وړاندې شوې دولس نکاتي قرارداد باندې يې درې نورې مادې هم ور زياتې کړې، چې تر دې وروسته به انګريزان خپل ټول پوځي او جنګي مهمات افغانانو ته سپاري.

بې غير د شپږو توپونو به نوره ټوله توپخانه افغان مجاهدينو ته تسليموي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دربیم دا چې د یرغملو انګریزانو سره به ښځې هم پاتې کېږي.

د نویو ورزیاتو شوو مادو د قرارداد مسوده یې د انګریزانو قشلې ته واستوله د انګریزانو له خواهم سمدستي د جنرال الفنستن او پاتنجر په مشرۍ نظامي شورا جوړه شوه او د انګریزي یرغملو پوځیانو سره یې د ښځو پاتې کېدو نه غیر نور ټول د مجاهدینو شرطونه په ځان ومنل.

او د خپلو پوځیانو د وتلو له پاره یې د (۱۸۴۲م.) کال د جنورۍ شپږمه وروستۍ نېټه وټاکله...

د قرارداد له مخې چې کله دانګریزانو د پوځونو د وتلو وروستې نېټه راورسیده.

نو لومړی یې ټوله توپخانه مجاهدینو ته تسلیم کړه.

انګریزانو دا وخت ځکه د بیړې څخه کار واخیست چې نوره ورسره د پوځیانو له پاره توښه او خوراکه خلاصه شوې وه، او یوازې د شپږو ورځو توښه یې درلوده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قرارداد پر اساس په لومړۍ ورځ ټول پوځ د کابل له ښار څخه وایستل شو ، دا شپه یې په بګرامیو کې راغله چې نسبتاً وربانديې ښه تیره شوه.

په دې وخت کې د کابل مجاهدینو ته پرله پسې خبرونه راورسیدل، که چېرې د جنرال الفنستن پوځونه د جنرال سیل له پوځونو سره یو ځای شي. او هم د جنرال پالک پوځیان د جلال آباد له خوا نه او د جنرال ناټ پوځیان د کندهار له خوانه پر کابل حمله راوړي، نو بیا به د افغانستان څخه د انګریزانو د پوځونو د ایستلو مسئله اوږده او د یو لړ ستونزو سره به مخامخ شي.

نو پر دې اساس مجاهدینو پریکړه وکړه چې د جنرال الفنستن ټول پوځ جلال آباد ته د رسیدلو څخه دمخه په لاره تباه او له منځه لاړ شي.

د پورتنۍ پریکړې پر اساس د الفنستن ټول پوځیان د یوې هفتې په دوران کې د کابل- جلال آباد په لویه لار د مجاهدینو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سختو حملو لاندې راغلل او د (۱۷) نیم زره پوځ څخه یوازې یو کس ډاکتر برایډن په ژوبل حالت کې ځان جلال آباد ته ورساو- ډاکتر برایډن د کابل- جلال آباد په لویه لار د انګریزانو د پوځیانود تباهي ټوله کیسه خپلو انګریزي حاکمانو ته تیره کړه.

داسې وایي چې، د دې جنګ د شدت او د هشت له امله یو بل انګریز ډاکتر (دف) خپل د وینې رګ پرې کړ او انتحار یې وکړ.

انګریزان ځکه په دې جنګ کې د زیاتو تلفاتو سره مخامخ شول چې د قرارداد مطابق یې خپل پوځونه د مخه د جلال آباد او کندهار څخه ونه ایستل.

افغان مبارزینو د دې تاریخي بري نه وروسته سردار محمد اکبرخان سمدستي د جلال آباد ښار تر محاصرې لاندې ونیو، انګریزي بندیان چې شمېر (۴۴) کسو ته رسیده، لغمان ته بوتلل او هلته یې د بدیع آباد په کلا کې تر څلورو میاشتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورې وساتل. د دې له پاره چې د جلال آباد محاصره د ختيځ خوا نه ماته نه شي، د احمد خان ميراخور په نوم يو تکړه مجاهد يې خيبر درې ته وليږلو تر څو شينواري، اپريدي او مومند قامونه د انګريزانو په ضد په جهاد لاس پورې کړي.

سردار محمد اکبر خان او محمد عثمان خان د پنځلس زره مجاهدينو په ګډون د جلال آباد په ښار حمله وکړه – د دې حملې نه وروسته په کابل کې د امين الله خان لوګري او مير حاجي په مشرۍ کې لويه غونډه وشوه – په غونډه کې د جلال آباد په لور د جهاد اعلان وشو. په غزني کې هم يوازې د څو کسو انګريزي بنديانو څخه نور د انګريزانو نوم او نښان پاتې نه شو.

په کندهار کې هم مجاهدينو د پرله پسې حملو پر اساس (۸) زره انګريزي پوځيان وو ژل شول او درې سوه اوښان يې د مجاهدينو لاس ته غنيمت راغلل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لندڼه اچي د جنرال ناټ او جنرال سیل پوځونه په کندهار او جلال آباد کې د داسې سختو ورځو سره مخامخ شول چې، د تېښتې لار ورڅخه ورکه شوه.

کله چې انګریزانو د جنګ په ډګر کې د افغانو څخه سخته ماته وخوړه نو د مجبورۍ له امله د جنګ په ځای د ډیپلو ماسۍ لاره غوره وګڼله.

تر څو له دې لیارې څخه د خپلې امپراتورۍ د شرمناکې ماتې بایللی نوم بېرته ژوندی کړي.

د یو کره خپور شوي راپور له مخې انګریزانو په دې جنګ کې (۵۴) زره پوځیان شل ملیونه پونډه او پنځوس زره اوښان له لاسه ورکړل. د دې جنګ د غلت سیاست له امله د هند ګورنر جنرال لارد اکلنډ بدل کړی شو او په ځای یې لارد ایلنبرو وټاکل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې د کابل- جلال آباد په لويه لار د انګريزي ټولو پوځونو د تباهۍ خبر او په کندهار کې او جلال آباد کې د زيات شمېر انګريزي پوځيانو محاصره کيدل او د مجاهدينو سره د شاه شجاع د ملګري کيدلو خبر په ټول هندوستان کې خپور شو، نو سم له لاسه د هند د نوي ګورنر جنرال لارد ايلنبرو له خوا امير دوست محمد خان د منصورۍ له غرونو څخه کلکتې ته راوغوښتل شو. دا وخت چې امير دوست محمد خان د افغانستان د جنګ د حالاتو او د انګريزانو له ماتې او تباهۍ څخه بيخي ناخبره و. کله چې امير د لارد ايلنبرو نرمه او پسته لهجه وکتله نو لومړی ډېر حيران او خوشحاله شو.

د هند ګورنر جنرال اميردوست محمد خان ته په نرمه ژبه وويل:

انګريزان تر دې وروسته غواړي خپل پوځيان له افغانستان څخه وباسي او تاسو بېرته د کابل پر تخت کښېنوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انګریزان له تاسو سره دوستي غواړي. زمونږ د دې نظریې او اقدام سره تاسو څه ډول فکر لرئ؟

امیردوست محمد خان چې د انګریزانو دومره مهرباني ولیدله نو د ټولو لومړی یې د زړه له اخلاصه تشکر ترې وکړ.

وروسته بیا لارډ ایلنبرو یو وړاندیز وکړ، چې سردار محمد اکبر خان د انګریزانو په مقابل کې د مجاهدینو مشر دی. که تاسو خپل زوی ته آمر وکړئ چې د خپلو مجاهدینو او غازیانو سره یو ځای د هندوکش شمال ته پر شا لاړ شي.

تر څو انګریزي پوځیان یو ځل بیا د خپلې لویې امپراتورۍ د حیثیت د ساتلو په غرض کابل ته ولاړ شي او له هغه وروسته بېرته یو ځای د خپلو بندیانو سره د هندوستان په لور راستانه شي، د دې کار په کولو سره به تاسو د خپلې کورنۍ سره یو ځای د افغانستان د تاج او تخت د بېرته نیولو په غرض، د کابل په لورې حرکت وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امیردوست محمد خان چې هېڅکله یې د خپل هېواد د خلکو په جهادي ځواک باور او تکیه نه لرله، او له بلې خوا د هندوستان د ګرمې هوا او د زندان ناخوالو ډېر ځورولی و، یو ځل بیا یې په یو اړخېزه توګه د انګریزانو سره یو شرمناکه قرارداد چې د ټول هېواد، مجاهدینو او حتی د خپل ګران زوی په ضد یې و، لاسلیک کړ. تر څو چې نوموړی امیر ژوندی و، د دغه شرمناک قرارداد پا بند او پیرو پاتې شو.

په داسې حال کې چې افغاني مجاهدینو د امیر دوست محمد خان د کورنۍ د حیثیت ساتلو په غرض (۳۰۰) سوه لوړ رتبه انګریزي منصب دار او مامورین د ځان سره د بندیانو په توګه ساتلي وو امیر دوست محمد خان د انګریزانو سره د دغه بې قید او بې شرطه قرارداد د لاس لیک څخه وروسته سردار محمد اکبر خان ته خپلې عینکې او د نسوارو دبلی د نښانې په توګه ولیږه، تر څو د انګریزانو سره د جهاد نه لاس واخلي. سردار محمد اکبرخان هم دانګریزانو د یو لړ ګوابښونو او د پلار د غوښتنو پر اساس د افغاني مبارزینو بریالی دریځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

او فشار، د ماتې خوړونکو او مغلوبو انګريزانو په سر باندې ځه ناځه کم کړ.

سردار محمد اکبرخان د خپل پلار د ليک او کړن لارې په برخه کې د افغاني مشرانو سره سلا مشورې پيل کړې، او دا يې لازم وبلل، چې انګريزي بنديان د محمد شاه خان په لاس د لغمان څخه د کابل ولايت ته راولي.

(۱۸۴۲ م.) کال د اپريل په پنځمه نېټه شاه شجاع چې د جلال آباد په لور د ملي لښکرو سره روان و، سهار وختي د نواب محمد زمان خان، نورمحمد خان، شاه غاسي او دلاور خان پواسطه ووژل شو.

د شاه شجاع د وژول کېدو نه وروسته د کابل د سلطنت په سر باندې د نواب محمد زمان خان او امين الله خان لوګري په منځ کې اختلافات پيدا شول د يو لړ داخلي جنګونو او نا اراميو څخه وروسته د مجاهدينو د مشرانو له خوا سردار محمد اکبر خان د مشر په توګه وټاکل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سردار محمد اکبرخان د مجاهدینو د مشرانو سره د امیر دوست محمد خان پلان او نقشه د افغانستان د راتلونکي په برخه کې په صادقانه او رښتني ډول مطرح کړه او پخپله له کابل نه د ځان ایستلو په بهانه د بامیانو خوا ته لاړ. د جنرال پالک پوځونو په جلال آباد کې د (۵) میاشتو تیرولو وروسته د کابل په لور حرکت وکړ. د دې پوځونو سره یو ځای راغلی د شاه شجاع زوی شهزاده فتح جنګ د (۱۸۴۲ م.) کال د دسمبر په (۲) نېټه د کابل په بالا حصار کې په تخت کښېناست او بیا انګریزانو هغه ځای په توپونو سره والوزولو چې د مکناټن او (تریور) جسدونه پکې راځړول شوي وو.

څرنګه چې په انګریزانو نور د کابل ښار تنور ګرځیدلی و. نو په (۱۸۴۲ م.) کال د نومبر په میاشت کې یې د افغانستان څخه د خپلو پوځیانو په وتلو شروع وکړه. شهزاده شاپور چې د فتح جنګ څخه وروسته د کابل پر تخت ناست و، د انګریزانو د وتلو او د وزیر اکبرخان د راتګ د خبر په اوریدلو سره له کابل څخه وتښتید.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امیردوست محمدخان چې شل ورځې یې په لاهور کې تېرې کړې وې، د پېښور له لارې کابل ته راستون شو. او د نواب محمد زمان خان، وزیر اکبرخان، نواب جبارخان او سلطان احمد خان له خوا یې په سرحد کې هر کلی وشو او پر دې اساس امیر دوست محمدخان د درې کاله او څلورو میاشتو سلطنت څخه وروسته په دوېم ځل بیا د کابل پر تخت کښېناست.

موهن لال چې د امیر دوست د ژوند په حالاتو یې کتاب لیکلی -او دغه کتاب د انګریزانو له خوا هم تاید او منل شوی دی، پر افغانستان باندې یې د انګریزانو د یرغل او د لارډ اکلنډ او مکناټن تیروتنې په دې ډول بیان کړی دي.

۱- د ملي مشرانو سره مخالفت او د هغوی بې احترامي کول.

۲- د اداري فسادونو زیاتیدل او په مقابل کې یې د آمرینو بې تفاوته پاتې کیدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- د افغانستان په کمو او لږو عایداتو باندې د یوې لویې اردو د مصارفو تحمیلول.

۴- په مملکت کې بېرته د بارکزیو مشرانو په قدرت راوستل، میشته کول او د هغوی بې احترامي کول.

۵- د یو ملت د ملي روحیاتو او ملي عنعناتو سره بې ځایه تصادم او بې اعتنایي کول.

۶- د ښورښ او الې ګولې په وخت کې د هند څخه سم لاسي کومک نه غوښتل.

۷- د لارد کین په ځای د یو بل ناروغ او نالایق جنرال الفنستن ټاکل.

یو بل انګریز منصب دار (ډیورنډ) په خپل کتاب کې د افغانانو له خوا د انګریزانو دغه ماته د هند په تاریخ کې ډېره لویه او شرمناکه ماته بولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه له دې شرمناکې ماتې وروسته په ټول ختيځ کې د انګريزانو په مقابل کې د ټولو ملي مبارزينو له خوا د آزادۍ احساسات راوپاريدل.

لنډه دا چې انګريزان په افغانستان باندې د دغه پوځي يرغل څخه وروسته دې نتيجې ته ورسيدل، که چېرې انګريزان بيا له پاره په افغانستان باندې پوځي يرغل وکړي، نو دا به د انګريزانو له پاره کاميابي نه وي او نه به يې په قدرت کې زياتوالی راشي، بلکې هغوی به نور هم کمزوري شي.

تر دې وروسته بايد د افغانستان د نيولو په برخه کې د انګريزانو د پراختيا غوښتنې پلان او نقشه له سر او نظر وغور څخه تېر شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم څپرکی

پر افغانستان باندې د روسانو مستقیم پوځي یرغل (۱۳۵۸\۱۰\۶ ل)

کله چې روسي تزاریان د خپلې امپراتورۍ جنوب خواته د پراخوالي او تودو اوبو ته د ځان رسولو په فکر کې شول، لومړی یې زمونږ د هېواد په شمالي ګاونډي، ترکستان یرغل وکړ.

د تزاریانو هدف په دی حمله کې داو چې د بخارا ، سمرقند او خیوې ازاد سیاسي موجودیت د نړۍ له نقشې څخه لېرې کړي او کرار کرار ځانونه هدف ته نبږدې کړي.

کله چې دغه استعماري ځواک زمونږ د هېواد شمالي سرحد ته راورسید نو زمونږ د هیواد یوه برخه یعنی پنجده یې ونیوله او د خپلې امپراتورۍ پورې یې وتړله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې د دې تزارې امپراتورۍ په ظاهري بڼه کې بدلون راغی او نوې کمونستي څېرې رامنځ ته شوې، نو په ځان کې یې د ترکستان د خلکو سره د مقابلې توان ونه لید. په دروا غو یې هغوی ته د خپلواکۍ ورکولو وعدې ورکړې، کله یې چې د قدرت واګې ټینګې کړې. نو د بخارا سمرقند او خیوې خلک د هغوی د وعدو پر اساس د خپلواکۍ غوښتونکي شول. مګر نو یو بادارانو د هغوی دا غوښتنې د انقلاب ضد عمل وباله او د سور ګارد زیات شمېر پوځیان یې د هغوی د سرکوبولو له پاره ترکستان ته واستول.

افغانستان چې دا وخت نوې له انګریزانو څخه خپلواکي ترلاسه کړې وه او د یو ازاد هېواد په حیث په نړۍ کې پېژندل شوی و.

غازي امان الله خان د روسانو نوې کمونیستي دولت په رسمیت پېژني، ورسره د دوستي تړون لاسلیکوي چې یو د بل په کرنیو چارو کې به مداخلت نه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ښکاره خو روسانو د دغه تړون هر کلی وکړ او امان الله خان سره یې د هر ډول مرستو وعدې وکړې او دا یې هم ور سره ومنل چې د ترکستان خلکو ته به د حق خود ارادیت حق ورکوي او هم به پنجده بېرته افغانستان ته سپاري. مګر کله چې په ۱۹۲۹ م. کال د اکتوبر په میاشت کې محمد نادر خان د قدرت واګی تر لاسه کړی، روسیه د ده حکومت په رسمیت پېژني.

دا هغه وخت دی چې د روسانو او مرکزي اسیا د مسلمانو ترمنځ چریکي جنګونو دوام درلود، او د انوربیګ ترمرګ وروسته یو بل پیاوړی بسمچي مجاهد ابراهیم بیګ په ځان باندې مجاهدین راټولوي په ابراهیم بیګ به چې کله سخته راغله نو افغانستان ته به را اوړیدلو، دلته به یې د یو څه تیاري وروسته بیا روسانو سره په جنګ پیل کولو. روسانو په محمد نادرخان باندې زیات فشار را وړ، چې ابراهیم بیګ ته اجازه ورنه کړي، چې د افغانستان له خاورې نه د روسانو په ضد فعالیت وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد نادرخان هم د روسانو د خوشحالولو له پاره خپل ورور شاه محمود خان د یو منظم پوځ سره د هېواد شمال ته واستاوه.

ابراهیم بیګ ماته وخوړه او بېرته روسي ته فراري شو. په ۱۹۳۱ م. کال د اپریل په میاشت کې ابراهیم بیګ شهید شو او روسان د بسمچي نهضت د مزاحت څخه بې غمه شول.(۱)

اوس به راشو د دې پوښتنې ځواب ته چې افغانستان ولې د روسانو په غېږ کې پرېوت.

کله چې په ۱۹۵۹ م. کال پاکستان د سنټو په (پکت) کې شامل شو. افغانستان د دې کار سره مخالفت وکړ. دا ځکه چې پاکستان د روس سره سرحد نه لري – دومره د روسانو د تهدید لاندې نه دی لکه څومره چې افغانستان دی. د دې کار په مقابل کې افغانستان د امریکا څخه د وسلو او نظامي مرستو غوښتنه وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مګر د امریکا له خوا دا غوښتنه په کلکه رد شوه. امریکایانو دا فکر کاوه چې افغانستان په وچه کې پروت هېواد دی، که یې روس هم ونیسي پروا نه کوي، ځکه بحر ته لار نه لري.

د امریکایانو د دې سوړ چلند پر اساس چې کله روسانو په ۱۹۷۸ م. کال په افغانستان کې کودتا وکړه، نو امریکایانو ورسره هم هغه وخت دومره دلچسپي ونه ښوده. د سردار محمد داود خان د سپیني کودتا سره یې هم بې تفاوتي ښودلې وه.

روسانو د محمد داود خان په کودتا او جمهوریت کې ډېر شمېر کمونیستان په حکومت کې ورداخل کړل چې د همدې کمونیستانو او نوکرانو څخه یې د محمد داود جمهوریت په ړنګولو او بدنامولو کې هم کار واخېست.

د روسانو مناسبات چې کله د داود خان سره خراب شول- داود خان کرار کرار د لوړو چوکیو څخه د کمونیستانو په لېرې کولو پېل او اعلان یې وکړ، چې زه کومې پارټۍ پورې اړه نه لرم، مسلمان یم، کمونیست نه یم، له دې اعلان څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته نو موړی اسلامي او بې طرفه هېوادونو ته خپل سفرونه پیل کړل.

محمد داود خان چې په ۱۹۷۷ م. کال مسکو ته سفر وکړ، نو برژنف وربانديې د غربي هېوادونو سره په اړیکو جوړولو اعتراض وکړ او ورته یې وویل:

پخوا د افغانستان په شمال کې د لوید یځو هېوادونو متخصصینو او څېړونکو ته اجازه نه وه، مګر اوس داسې لیدل کېږي چې دا قاعده ماته شوې ده.

جمهور رییس محمد داود خان ورته په ځواب کې داسې وویل:

موږ به هېڅکله تاسو ته دا اجازه درنکړو چې خپل هېواد څنګه اداره کړو او څوک په کومو ځایونو کې وګمارو، دا د افغانستان د دولت پورې اړه لري...

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې خبرو نه وروسته داود خان په غوسه را پورته شو. برژنف ورنه د یو بل خصوصي ملاقات غوښتنه وکړه. مګر داود خان د برژنف سره ملاقات کول رد کړ.

تر دې سفر وروسته داود خان خپله اتکا او تمه د روسیې څخه وشلوله په ګاونډیو، اسلامي او غربي هېوادونو یې اتکا زیاتوله.

روسانو هم تر دې وروسته د داود خان په له منځه وړلو کې جدي شول. پرچمیان او خلقیان یې سره یو ځای کړل، او په ۱۳۵۷ هـ.ش. کال یې په رڼا ورځ یو ولس بجې د داود خان په ضد کودتا پیل کړه. جمهور رییس محمد داود سره د خپلې ټولې کورنۍ ووژل شو. او په ځای یې نور محمد تره کی د انقلابي شورا د مشر، جمهور رییس او صدر اعظم په توګه وټاکل شو، ببرک کارمل د هغه مرستیال او حفیظ الله امین د بهرنیو چارو د وزیر په توګه اعلان شول او د فرمانونو په جاري کولو یې پیل وکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښځو فرمان يې جاري کړ، د هغوی مهر يې درې سوه افغانۍ وټاکه. د سود او ګروې د لغوه کولو فرمان يې جاري کړ. د ځمکو او اصلاحاتو فرمان يې اعلان کړ، چې ځمکه د هغه چاده چې کار ورباندې کوي، او همداسې فرمانونو لړې روانه وه.

که څه هم روسانو په ښکاره د افغانستان د انقلاب او خلق د موکراتيک ګوند ملاتړ کاوه-خو د حفيظ الله امين په تګ لاره خوښ نه و.

ځکه حفيظ الله امين د پرچميانو خلاف و. ډېر وخت تير نه شو چې ببرک کارمل او د هغه خاص ملګری يې په کودتا باندې تورن کړل او د سفيرانو په توګه يې له هېواده بهر وشړل.

روسانو غوښتل چې حفيظ الله امين لرې کړي او په ځای يې ببرک کارمل بېرته راولي. د دې کار په عملي کولو کې زيات رول د هغه وخت (K,G,B) د مشر اندري پوف و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوموړی د روسيې رهبري په دې شکمنه کړې وه چې حفيظ الله امين د (C,I,A) سره اړيکې لري، يعنې بيخي د امريکايانو جاسوس دی.

نور محمد تره کی د ببرک کارمل او حفيظ الله امين د خپل منځي اختلافاتو په دوران کې د خفيظ الله امين پلوي کوله او هغه يې وفادار شاګرد باله.

کله چې نور محمد تره کی په ۱۳۵۸ ل کال د سنبلې په مياشت کې د ناپيلو هيواد دونو په کنفرانس کې د ګډون له پاره کيوبا ته لاړ، د دې کنفرانس نه په واپسۍ کې په لندډول په مسکو کې تم شو.

د دې تم کېدنې په دوران کې نور محمد تره کي د ببرک کارمل سره د برژنف په حضور کې کتنه وکړه ، د دې کتنې په نتيجه کې داسې پريکړه وشوه ، چې حفيظ الله امين حتمي بايد له منځه لاړ شي او په ځای يې ببرک کارمل د صدراعظم په توګه وټاکل شي، په دې کار سره به خلک د دولت په ضد يو څه ارام

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي، او هم به د تیرو تېرو تیروتنو او ستونزو پړه په حفیظ الله امین واچول شي.

مخکې تر دې چې نورمحمد تره کی کابل ته راستون شي. حفیظ الله امین د دې تول جریان څخه د سید داود تړون له خوا خبر یږي.

حفیظ الله امین په نورمحمد تره کی ړومبی شو، په ارګ کې د دوی تر منځ جنګ ونښت، نور محمد تره کی ونیول شو، چې وروسته بیا ووژل شو او په دې توګه حفیظ الله امین د حزب د عمومي منشي او انقلابي شورا د ریس په توګه د قدرت تولې واګې په خپل لاس کې واخیستې.

کله چې حفیظ الله امین قدرت ته ورسید، نو د روسانو سره یې مناسبات نور هم خراب شول.

روسان هم د حفیظ الله امین د له منځه وړلو په پلان باندې په چټکې سره کار پیلوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی یې امین په دی قانع کړ چې ارګ پرېږدي او تاج بیګ قصر ته لاړشي تر څو په اسانه توګه یې له منځه یوسي. کله چې په **۱۳۵۸** هـ ش. کال د جدي په شپږمه روسانو په افغانستان باندې مستقیم تیری وکړ، یولک او شل زره پوځونه یې د ځمکې او هوا له لارې افغانستان ته داخل کړل. حفیظ الله امین یې له منځه یوړ او په ځای یې خپل نوکر او ګوډاګی ببرک کارمل راوست. د روسانو د مستقیمې مداخلې وروسته امریکا او ناټو هم داسې پریکړه وکړه چې افغانستان د روسانو سره د یو دوامدار جنګ له پاره ډېر موثر او محکم ځای دی.

پاکستان ته یې د افغانستان له امله ډېر اهمیت ورکړ. جنرال ضیاءالحق سره یې د زیاتو مالي او نظامي مرستو وعدې وکړې پاکستان هم د دې فرصت نه ګټه واخیسته چې وینه به د افغانانو تویږي او پیسې به زمونږ جیبونو ته راځي.

جنرال ضیاء الحق د دې کار د عملي کولو له پاره د افغانانو اوه رسمي او یوولس غیر رسمي تنظیمونه جوړ کړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ببرک کارمل تکیه هم یوازې په روسانو وه، همېشه به يې د روسانو صفت کولو او د غربيانو به يې غندنه کوله. روسانو د ببرک له پاره څو مشاورين او محافظين ټاکلي وو. شپه او ورځ به د کارمل سره ناست وو، هغه به يې څارلو او مشورې به يې ورکولې د کارمل خوراک او پوشاک هم د روسانو په خوښه او لاس کې و.

روسي مشاورينو ټول کارونه په خپل واک کې اخيستي وو، يوازې د ببرک کارمل په لاسليک او مهر به صادريدل.

ببرک کارمل ته به اول بيانيه په روسي ژبه ليکل کيده. بيا به د تاجيکي مشاور له خوا په پارسي ترجمه کيدله او کارمل به په ډېر فخر سره وړاندې کوله. په دې وخت کې هغو محصلينو چې په روسيه کې زده کړې کړې وې او د (K,G,B) په سازمان کې تنظيم شوي وو، ټول په افغانستان کې په دندو وګمارل شول، ځکه دوی په روسي ژبه ښه پوهيدل او روسانو ترې ښه کار اخستلای شو. تر دې وروسته په هر دولتي پست

(c) ketabton.com: The Digital Library

باندې د وزير نه نيولې تر مدير پورې يو روسي مشاور او يو افغان ترجمان وټاکل شول.

د مشاور له اجازې پرته به تشناب ته هم څوک نشو تلای. د روسانو کوښښ داو چې تردې وروسته هر څه روسي شي. په دې لړ کې ښوونې او روزنې ته تر هر څه زيات پام وګرځيد، يعنې تعليمي نصاب يې روسي کړ، چې د راتلونکي نسل څخه د افغانيت مفکوره وباسي، دوی د اسلام په مقدس دين، افغاني اخلاقي او فرهنګي معيارونو باندې ملنډې وهلې، چاپلوسی د روسانو له پاره مود ګرځيدلی وه او د ټولو خلقيانو او پرچميانو کورونه د مشاورينو له پاره د عيش او نوش په ځايونو بدل شوي وو.

د هر وزارت نه نيولې تر مديرت پورې په هر اداري ارګان کې د (خاد) شبکې فعالې شوې. په هر کار کې به د (خاد) موافقه ضرور وه.

په نړيواله سطحه د ملګرو ملتونو له خوا هم په روسانو فشار داسې مرحلې ته رسيدلی و چې خپل پوځونه نور وباسي، که

(c) ketabton.com: The Digital Library

چېرې روسان په ابرومندانه ډول له افغانستان څخه وتلو ته غاړه کېږدي، نو د خلق د يموکراتيک ګوند ته به په راتلونکي ايتلافي حکومت کې هم ځای ورکړی شي. مګر روسانو دا ويره لرله که چېرې له افغانستان نه ووځي. نو د دوی پلوي حکومت او طرفداران به له ځېرمې له منځه لاړ شي.

د روسانو وړانديز دا و مخکې له دې چې دوی له افغانستان نه خپل پوځونه وباسي، خلا يې بايد د ملګرو ملتونو د سولې پوځونه ډکه کړي.

مګر پاکستان په دې نظر و چې دا خلا بايد پاکستاني پوځونه ډکه کړي او که داسې ونه شي نو په افغانستان کې به زياته مرګ ژوبله رامنځ ته شي او پاکستان ته به نور مهاجر هم رامات شي.

امريکا او روسانو په دې موافقه کړې وه چې په جنګ کې په دواړو ښکيلو ډلو باندې بايد وسلې قطع شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګر باچوف هم په دې پوهېده چې د امریکا سره د مناسباتو جوړولو له پاره د دوی په منځ کې لوې خنډ د افغانستان مسله ده، ځکه چې امریکا په افغان مجاهدینو کلکه ولاړه وه.

د امریکایانو کوښښ داو چې څرنګه ګرباچوف په دې راضي کړي چې خپل پوځونه له افغانستان څخه وباسي او د قدرت انتقال په ارامه توګه سرته ورسیږي.

بالاخره روسانو داسې پریکړه وکړه چې د افغانستان نه خپل پوځونه وباسي او افغانستان دولت خپله دفاع نوره په خپله وکړي. ببرک کارمل د دې کار په مقابل کې جدي عکس العمل وښود چې زه هیڅ کله د دې پریکړې سره توافق نه لرم. که روسي پوځونه له افغانستان څخه ووځي، مونږ به ټول په وینو کې ډوب شو، انقلاب به ناکام شي.

روسانو ببرک کارمل ته په مقابل کې وویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې معنا داده چې هغه انقلاب چې تاسو په افغانستان کې عنوان کړی دی خلک يې نه مني او تاسو يې زمونږ د لښکرو په زور په خلکو منې؟

ګرباچوف په دې اړه په واضح ډول وويل، چې د شوروي اتحاد خلک له دې جګړې نه ډېر ناراضه دي، نور دوي خپل زامن د جګړې ليکو ته نه استوي.

خلاصه دا چې روسانو نه غوښتل چې ببرک کارمل نور په قدرت کې پاتې شي په څه بهانه يې مسکو ته وغوښتلو هلته ورته جريان ټول واضح کړ، د ببرک کارمل تر راتګ دوه ورځې وروسته په کابل کې پلينوم داير کړی شو، کارمل يې د ناروغۍ په نوم د ټولو دندو نه ګوښه کړ او په يوه پوځي الوتکه کې مسکو ته وليږل شو.

ډاکتر نجيب الله چې د ببرک کارمل له خوا ګوند ته جذب شوی و د قدرت واګې په لاس کې ونيولې. په هغه وخت کې چې په روسيه کې اندري پوف واکمن و، اندري پوف کوښښ کولو چې هماغه وخت ډاکتر نجيب الله قدرت ته ورسوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مګر د اندري پوف تر مرګ وروسته، چرننکو چې د برژنف سره هم نظر و د ببرک پښتې يې ورتېنګې کړې. او ډاکتر نجيب الله څه موده بيرته شاته شو. ډاکتر نجيب الله د ببرک کارمل برعکس د غربي نړۍ خبريالانو ته خپلې دروازې خلاصې کړې.

د (خاد) جاسوسي سازمان چې د ببرک کارمل په وخت کې نوموړي پخپله دهغه مشري کوله دا وخت ډېر قوي شوی و.

په دې وخت کې د ګرباچوف کوښښ دا و چې خلقيان پرچميان بيا سره يو ځای کړي او غير کمونستان په قدرت کې شريک کړي- په مهمو وزارتونو باندې دوی کښېنوي او پاتې نور وزارتونه غير کمونستانو ته ورکړي.

ډاکتر نجيب الله د خپلې بقا له پاره کوښښ کولو چې جنګ ته خاتمه ورکړي د ملي مصالحې په نوم يې کمېسيون جوړ کړ او د روسانو سره يې په ګډه د دې کار له پاره تبليغات پيل کړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تصمیم دا سې ونیول شو چې مجاهدین هم په قدرت کې شامل شي قومي شوراګانې رامنځ ته شوې، ځینې نوې مقررۍ وشوې. دوکتور محمد حسن شرق د صدراعظم په توګه وټاکل شو.

په دولتي دستګاه کې بنکاره بدلون راغی. د (خاد) واک په کمیدو شو، د ملګرو ملتونو د خاص نماینده سفرونه کابل، اسلام آباد او تهران ته شروع شول.

د مخه تردې چې روسان له افغانستان نه ووځي ډاکتر نجیب الله هم په حسن شرق بدګمانه شو او په ځای یې سلطان علی کشمند وټاکل شو روسانو له افغانستان څخه په وتولو پیل وکړ ځکه د هغوی اقتصادي مجبوري وه، نور یې افغانستان ته پیسې، وسلې او خوراکي توکي نه شو برابرولی.

دا وخت په ډاکتر نجیب الله باندې، د روسانو، غربیانو، پاکستان، ایران او مجاهدینو له خوا ډېر سخت فشار و چې په هر حال باید قدرت پریږدي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له بلې خوا په حکومت کې داخل د ببرک کارمل طرفدارانو هم په ډاکتر نجیب الله سخت فشار راوستی و چې په هره طریقه کیدای شي ډاکتر نجیب له منځه یوسي په دې وخت کې خلقیان هم د حزب اسلامي د ګوند سره په تماس کې شوي وو چې د (I-S-I) سره یې په ګډه د شهنواز تني کودتا د دې ډول فعالیتونو یوه برخه وه.

د ببرک کارمل طرفداران هم د احمد شاه مسعود سره تنظیم شول. د شمال ملیشې او دوستم هم د نجیب خلاف شول. دا وخت د سولې پروسه د ملګرو ملتونو د ځانګړي استازي بنین سوان په لاس کې وه.

تر ډېرې سلامشورې وروسته ډاکتر نجیب الله په دې سره موافقه وکړه چې یو انتقالي حکومت ته واک وسپاري.

د دې موقتي ادارې له پاره د (۱۵) کسو لیست تیار شو چې په دې کې د (۹) کسو لست ورته د کابل حکومت ورکړی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملګرو ملتونو هم پاکستان باندې فشار راوړی و چې د مجاهدینو له خوا ورته شپږ کسان معرفي کړی شي. په حکومت کې د ببرک کارمل طرفدارانو دا کوښښ کولو چې د یوې پټې د سیسې له لارې بیا ببرک کارمل قدرت ته ورسوي، مګر دا د سیسه داسې ناکامه شوه چې نه ببرک کارمل قدرت ته ورسید او نه ډاکترنجیب په قدرت کې پاتې شو. په دې وخت کې داسې اوازې هم خپرې شوې چې ډاکتر نجیب الله تیار دی چې قدرت پخواني پاچا محمد ظاهر شاه ته وسپاري.

د دې کار سره جهادي تنظیمونو مخالفت وکړ او ظاهر شاه هم دا طرحه ونه منله. که په رښتیا سره دا طرحه هغه وخت عملي شوی وای نو افغانستان به د دومره تباهۍ او مشکلاتو سره نه وای مخامخ.

امریکا او پاکستان هم دې پایلې ته رسیدلي و، چې مجاهدین نشي کولای د جنګ له لارې د ډاکتر نجیب حکومت ختم کړي بلکې زیات کوښښ یې داو چې په داخل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د دوی تر منځ اختلاف راولي. چې بلاخره دا اختلافونه دې مرحلې ته ورسیدل چې ډاکتر نجیب الله مجبور شو چې د راډیو له لارې خپله استعفا وړاندې کړي په دې لړکې ډاکتر نجیب الله ته د اسحاق توخي له خوا احوال رارسیږي چې ټول ځایونه د هغه د کور په شمول محاصره شوي دي بله لار نشته دوی دواړه د هوایي میدان په لور د تیښتې حرکت کوي مګر په لار کې ورته د دوستم د ملیشې له خوا د ورتګ اجازه نه ورکول کیږي او ناچار د ملګرو ملتونو دفتر ته پناه وړي بل روایت داسې دی چې کله د سولې پروسه ناکامه شوه، بنین سوان ناڅاپه کابل ته سفر وکړ او غوښتل یې چې ډاکتر نجیب الله له کابل څخه وباسي ډاکتر نجیب د جنرال عظیمي څخه چې دا وخت د کابل د ګارنیزون عمومي قوماندان و د شپې نوم تر لاسه کوي د جمهوري ریاست څخه تر هوایي میدان پورې بنین سوان هم ورسره ملګری و، له شپږو پوستو څخه تیر شو، د هوایي ډګر وروستې پوسته چې ازبک ملیشه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې وه را وګرځول شو ، ناچار د ملګرو ملتو دفتر ته راغی او پناه یې واخیسته.

د ډاکتر نجیب د رژیم په سقوط کې د ببرک کارمل، فرید مزدک، نجم الدین کاویاني او نورو ببرک پلو پرچمیانو پوره لاس درلود.

دوی د احمد شاه مسعود سره په جبل السراج کې معاهده لاس لیک کړې وه چې جنرال دوستم او جنرال مومن یې هم د ځان ملګري کړي و ، همدا لامل وچې د ډاکتر نجیب د سقوط نه وروسته په کابل کې لومړی واک جنرال عظیمي او عبدالرشید دوستم ته په لاس کې ورغی.

همدا شان جهادي مشران د نوازشریف په مشرۍ په پېښور کې راټول شوي وو او فیصله داسې وشوه ، چې صبغت الله مجددي به د دوو میاشتو له پاره رییس جمهور کېږي او یو عبوري حکومت به جوړوي، تر دوه میاشو وروسته به استاد برهان الدین رباني د دریو میاشتو له پاره د جمهور رییس په توګه ټاکل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دغه مسخره ډوله پریکړې سره د امریکا او پاکستان هدف دا و چې دا تنظیمونه په خپلو کې وجنګوي چې همدا سې وشول او افغانستان په هره برخه کې د تباهۍ کندې ته ولید.

کابل ته د صبغت الله مجددي د راتګ په وخت کې چې قدرت د پرچمیانو په لاس کې و، پرچمیانو نه غوښتل چې د یو منظم پلان له مخې قدرت مجاهدینو ته تسلیم کړي، بلکې په یوه مختصره غونډه کې جنرال عظیمي په تلویزیون راښکاره او په یوه خاص انداز یې وویل: دا دی مونږ قدرت مجاهدینو ته تسلیم کړ.

تر دې وخت پورې خلقیانو نه غوښتل چې قدرت د نظار شورا، دوستم او جنرال عظیمي ته تسلیم کړي، هغوی داخله وزارت او نور ټول قطعات حزب اسلامي ته تسلیم کړل. له همدې ورځې نه په کابل کې اختلاف را څرګند شول، د حزب او جمعیت جنګ ونښت. چې نتیجه یې د افغانستان په تباهۍ او بربادۍ تمامه شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پای کې خپلې خبرې داسې راغبرګوم، چې انګریزان په نولسمه پیړۍ کې او روسان په شلمه پیړۍ د افغانستان په نیولو بریالي نه شول. د دوی دریځ د افغان مجاهد ولس په وړاندې یو ډول و، چې د لوستونکو به هرو مرو پام ورته شوی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونه

١-افغانستان ټولو ته يو درس او ازموينښت. غ،ف. اعظم۱۹۸۲م کال

۲- افغانستان در مسير تاريخ، مير غلام محمد غبار، ۱۳۴۲ کال.

۳-افغانستان په نولسمه پېړۍ کې. سيد قاسم رښتيا ،۱۳۴۱ل کال.

۴- شاه شجاع او ببرک د تاريخ په تله کې. حبيب الله رفيع،۱۳۶۴ل کال.

۵- تحليل واقعات سياسي افغانستان (۱۹۱۲-۱۹۲۲م)

عبدالحميد مبارز، طبع دوم ، ۱۳۷۷ل کال.

۶- ژوندي خاطرې په تيرو نهو لسيزو کې ، افغانستان تاريخ، ډاکتر عبدالعلي ارغنداوي. بي،بي،سي. پښتو څانګه ۱۹۹۷ز کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کورودانی

د افغانستان ملي تحریک د هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (حاجي وحیدالله ولیزي) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا د دې اثر له لیکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د لیکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان ملي تحریک
www.melitahrik.com

د خپرونو لړ: ۴۳

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library